

УДК 378.034+378.036

**МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ
НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ НАРОДНОГО КАЛЕНДАРЯ****Н.В. Сергєєва**

Стаття присвячена визначенню ролі традицій народного календаря у формуванні морально-естетичних поглядів підростаючих поколінь, необхідності усвідомлення того, що народні традиції є реалізацією людського потенціалу, спрямованого на повний вияв свого призначення, що саме традиції через своє змістовне морально-естетичне наповнення роблять світ багатим, розмаїтним, неповторним і цікавим для всіх в плані його пізнання.

Ключові слова: традиція, свято, народний календар, культура, досвід, морально-естетичні погляди.

У кожному суспільстві традиційність має свою міру, в морально-естетичному відношенні вона визначається потребою у встановленні гармонійних відносин між різними поколіннями людей. Повага до традиції – необхідний елемент історичного наслідування, пам'яті і вдячності предкам, але її слід відрізнити від традиціоналізму, який дає установку на незмінність буття і намагається вирішити національні проблеми і протиріччя шляхом повернення до минулого, в якому цих проблем не було або вони об'єктивно не усвідомлювалися.

Ми переконані в тому, що традиції не мають автоматично переходити від одного покоління до іншого, їх необхідно підтримувати, співвідносити з дійсністю, тільки тоді вони перетворюються на ефективний засіб формування морально-естетичної культури особи, при цьому вони мають складатися на основі тільки тих форм діяльності, які неодноразово підтвердили свою громадську і особову значущість.

У контексті фольклорного аналізу обрядовість річного календарного циклу дослідили українські вчені: М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Костомаров, І. Огієнко, С. Русова, І. Франко та ін. Про необхідність виростання традицій народного календаря наголошують: Г.Н. Волков, М.К. Дмитренко, Н.Б. Крилова, Л.М. Олексик, В.Л. Омеляненко, В.П. Оліфіренко та ін.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання традицій народного календаря як могутнього засобу морально-ететичного виховання молоді.

Календарні традиції – це невідокремлене явище в житті народу, це втілені в рухи і дію світовідчуття, світосприймання та взаємини між людьми. Ці взаємини і світовідчуття безпосередньо впливають на духовну культуру народу, що в свою чергу впливає на процес розвитку народної творчості.

Традиційна святкова культура українців становить цілісну систему, яка включає створені протягом багатьох віків народне мистецтво, пісні, танці, народні вірування для відвернення зла і забезпечення добробуту і щастя.

В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув традиції своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світу, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристанища, бо він загублений для свого народу.

В українців існує повір'я, що від тих батьків, які не дотримуються звичаїв, народжуються діти, що стають вовкулаками, які завжди понурі, завжди чимось незадоволені, до церкви не ходять, з людьми не вітаються, традицій не дотримуються.

Т. Шевченко, звертаючись до України як до матері, що вічно страждає, питається:

Чи ти рано до схід-сонця

Богу не молилась?

Чи ти діточок непевних

Звичаю не вчила?

Як бачимо з цих слів не вчити своїх дітей звичаям – це такий же великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богові.

Компоненти засвоюваного студентами соціокультурного досвіду українських традицій народного календаря наповнюються інформаційним змістом і вишукуються в цілісну систему на основі конкретизації сформованої педагогічної позиції.

Українці – дуже стара нація, і свою духовну культуру наші пращури почали творити далеко до християнського періоду на Україні. Разом із християнством Візантія принесла нам свою культуру, а не культуру взагалі. У нас на Україні вже була національна культура, і Володимир Великий тільки додав християнську культуру до своєї рідної, батьківської

культури. І тепер у своїх святах ми маємо ознаки зустрічі, поєднання староукраїнської, дохристиянської і християнської культур.

Народна педагогіка не мислить морально-естетичного виховання молоді поза активної діяльності. Комбіновані заходи впливу насвідомість і почуття підростаючого покоління завжди знаходилися відповідно до комплексних форм організації його життя і діяльності. До комплексних форм організації життя молоді слід віднести численні культурні національні традиції, свята, звичаї і обряди народного календаря:

- Введення в храм Пресвятої Богородиці(4.12).
  - Великомучениці Катерини(7.12).
  - Святого Андрія Первозванного (13.12).
  - Миколи Чудотворця(19.12).
  - Різдво Христово (17.01).
  - Свято обрізання Господня (14.01).
  - Хрещення (19.01).
  - Святої Тетяни (25.01).
  - Стрітєння Господнє (15.02).
  - Масниця (за тиждень до Великого поста);
- весняного циклу:
- Благовіщення (7.04).
  - Пасха Христова, Воскресіння Господнє (перехідне святкування).
  - Святого Георгія Побідоносця (6.05).
- літнього циклу:
- Святої Трійці (перехідне святкування).
  - Святих Петра і Павла (12.07).
  - Пророка Іллі (2.08).
  - Походження Чесних Дерев Животворящого Хреста Господня (Перший Спас) і Семи мучеників Маккавеєв(14.08).
  - Перетворення Господнє(19.08).
  - Перше пречисте Пресвятої Богородиці (Перша Пречиста).
  - Спасу нерукотворного(29.08);
- осіннього циклу:
- Різдво Пресвятої Богородиці(21.09).
  - Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста Господня (27.09).
  - Покрови Пресвятої Богородиці(14.10).
  - Собор Архістратиґа Божия Михайла (21.11).

Завдання забезпечення історичної спадкоємності поколінь сформульоване серед головних пріоритетів національної системи освіти. Освоєння традицій в процесі різних форм освіти пропонує три елементи:

- знання традицій;
- досвід освоєння традицій;
- побудова особистого буття на основі досвіду традицій.

Окрім знань, умінь і навичок, в процесі освіти студентам необхідно вчитись:

- досвіду трудової діяльності;
- досвіду творчої діяльності;
- цінностям і сенсу традицій;
- досвіду міжособового спілкування на основі традиційних правил і норм поведінки;
- досвіду морально-естетичного способу життя, умови отримання якого передаються у формі традицій національної культури.

Народні традиції є реалізацією людського потенціалу, спрямованого на повний вияв свого призначення. Саме вони через своє змістове наповнення роблять людський світ багатим, розмаїтим, неповторним і цікавим для всіх в плані його пізнання.

Підставами формування змісту соціокультурного досвіду українського народу є ідеї та принципи морально-естетичної культури. Основне призначення змісту досвіду полягає в тому, щоб забезпечити необхідний розвиток студента, і сформований він має бути так, щоб, по-перше, в ньому знайшли віддзеркалення усі якості особи, представлені в меті, і, по-друге, в ньому мають відбиватися ті або інші доміанти розвитку особи.

Проводячи наше дослідження, ми дотримувалися таких критеріїв ефективності виховного процесу:

- актуальності (відповідності соціокультурній ситуації розвитку суспільства);
- новизни (ступеня оригінальності підходу, комбінування відомого, що в сукупності представляє новизну);
- освітньої значущості (ступеня впливу на розвиток системи освіти);
- суспільної значущості (впливу на розвиток системи освіти загалом);
- корисності (практичної значущості);

➤ можливості реалізації (реалістичності й керованості процесом морально-естетичного виховання студентів).

На нашу думку, від управління і самоврядування процесами функціонування і розвитку виховної системи ВНЗ залежить успіх в реалізації поставленої мети.

При цьому ми вважаємо, що освітня система ВНЗ покликана виконувати такі функції:

➤ інтегруючу, сприяючу поєднанню в одне ціле раніше розрізнених і неузгоджених виховних дій і знань студентів (з педагогіки, етики і естетики, соціології, культурології, історії України) з метою формування морально-естетичної культури;

➤ компенсуючу, яка припускає створення у ВНЗ культуровідповідного середовища для компенсації недостатньої участі сім'ї і соціуму в забезпеченні морально-естетичних потреб життєдіяльності студентів;

➤ коригуючу, яка полягає у здійсненні педагогічно доцільної корекції морально-естетичної поведінки і спілкування студентів, що дозволяє зменшити негативний вплив довкілля на формування їхньої загальної культури.

На нашу думку, від управління і самоврядування процесами функціонування і розвитку виховної системи ВНЗ залежить успіх в реалізації поставленої мети.

При цьому ми вважаємо, що освітня система ВНЗ покликана виконувати такі функції:

-розвиваючу, спрямовану на стимулювання і підтримку позитивних морально-естетичних змін в особистості студента, педагога, батьків, на розвиток колективів (студентського і професорсько-викладацького) ВНЗ;

-інтегруючу, яка сприяє поєднанню в одне ціле раніше розрізнених і неузгоджених виховних дій і знань студентів (з педагогіки, етики і естетики, соціології, культурології, історії України) з метою формування морально-естетичної культури;

-компенсуючу, яка передбачає створення у ВНЗ культуровідповідного середовища для компенсації недостатньої участі сім'ї і соціуму в забезпеченні морально - естетичних потреб життєдіяльності студентів;

- коригуючу, полягає у здійсненні педагогічно доцільної корекції морально-естетичної поведінки і спілкування студентів, що дозволяє

зменшити негативний вплив довкілля на формування їхньої загальної культури.

Але, нажаль, місце виховання на основі традицій національної культури сьогодні займає проведення освітньо-розважальної кампанії (наприклад, тренінги "Як добитися успіху", "Як змусити оточення полюбити вас", "Як завоювати чоловіка", "Як управляти людьми" тощо, свята "Хеллоуїн", "День закоханих", "День поцілунків", телешоу з так званими кастингами тощо) в контексті ліберально-демократичних цінностей. Ці цінності негативно впливають на систему морально-естетичних еталонів людей, молоді і суспільства в цілому.

За даними статистики, науково-технічний прогрес і досягнення високого рівня життя в розвинених країнах при одночасному різкому зниженні моральності і християнської релігійності приводить все більший відсоток людей до розчарування в житті, втрати її сенсу, морально-естетичних відхилень, важких розладів психіки.

Тому для України будь-які спроби рухатися у нетрадиційному напрямі загрожують морально-естетичною деградацією суспільства і повним паралічем духовних сил народу. Важливим засобом відновлення духовного, морального, естетичного, інтелектуального потенціалу народу є відродження і використання унавчально-виховному процесі національних традицій українського народного календаря.

Література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. –Харків, 1993 -590с.
2. Духовно-нравственное воспитание на православных традициях: Мультимедийное пособие. Выпуск 1 – Витебск, 2006/ (vitoroik@mail.ru)
3. Календарні обряди, звичаї та вірування в Донбасі./ В кн.. Оліфіренко В.В., Пустова Ф.Д. Таємниці духовного скарбу. – Донецьк, 1994. – с 32-55
4. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: - К., АТ «Обереги» - 524с.
5. Православній церковній календар/ Под ред. о.Виталия (Шастин) –Кострома, 2002 -371с.
6. Стефанюк С.К. Деякі аспекти етнапедагогічної освіти як можливості духовно – творчого розвитку особистості.//Педагогіка і психологія, 1998. -№2.-с.125 -130.
7. Суханов И.В. Обычаи, традиции и приемственность поколений. – М., 1976 – 363с.

Статья посвящена определению роли традиций народного календаря в формировании нравственно-эстетических взглядов подрастающих поколений. Необходимость осознания того, что народные традиции являются реализацией человеческого потенциала, направленного на полное выявление своего предназначения, что именно традиции благодаря своему содержательному нравственно-эстетическому наполнению делает мир богатым, разнообразным, неповторимым и интересным для всех в плане его познания.

Ключевые слова: традиция, праздник, народный календарь, культура, опыт, морально-эстетические взгляды.

The article is devoted to defining the role of tradition in shaping of the national calendar of moral and aesthetic views of the younger generation. The need to be aware of the fact that people's traditions are the realization of human potential for the total identification of its mission, that it is a tradition in its content of moral and aesthetic content that makes the world rich, diverse, unique and interesting for everybody in terms of its cognition.

Keywords: tradition, holiday, folk calendar, culture, experience, morally-aesthetic looks.

Сергєєва Н.В. – викладач російської мови підготовчого відділення міжнародного факультету Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук професор Г.П. Шевченко

УДК 17.022.1

ДО ПИТАННЯ ПРО ТИПОЛОГІЮ ЦІННОСТЕЙ

Т.О. Скрябіна

У статті представлено аналіз найпоширеніших класифікацій цінностей. Автор зазначає базовий характер духовних ціннісних орієнтацій у системі цінностей особистості; пропонує модель ціннісної системи лікаря; визначає специфіку ціннісних орієнтацій медиків.

Ключові слова: духовні цінності, особистість, типологія цінностей.